

ненні середовищезахисних заходів, у дотриманні екологічних стандартів. Найважливіша ланка у вирішенні цього завдання, насамперед, – заходи для поліпшення системи керування у сфері природокористування, а також усього народного господарства при комплексному плануванні усіх природоохоронних і природоексплуатаційних заходів, що включаються до складу економічного і соціального розвитку. Розширюють склад планових показників з використання вторинних ресурсів і відходів виробництва. На порядку денному – удосконалювання планування таких граней середовищеутворюючої і середовищезахисної діяльності, як впровадження мало- і безвідходних технологічних процесів, замкнених технологічних циклів. На стадії становлення знаходиться й організаційно-управлінська структура природокористування.

З цього можна зробити висновок, що кооперування та спеціалізація підприємств є найбільш перспективною, як економічно, так і екологічно, формою організації виробництва.

Література

1. Ефимов А.М., Жукова Л.М. Концентрация, специализация, кооперирование и комбинирование в машиностроении. – М.: Высш. шк., 1969. – 96 с.
2. Забелин Б. Специализация и кооперирование в промышленности. – М.: Московский рабочий, 1957, – 100 с.
3. Миронов А.И. Технологическая специализация – основа развития мебельной промышленности// Деревообрабатывающая пром-сть, 1976, № 3. – С. 18-19.
4. Дурдинец П.П. Мебельная промышленность Украины. – М.: ВНИПИЭИлес-пром, 1974, – 78 с.
5. Дурдинец П.П. Производство и потребление мебели. – М.: Лесн. пром-сть, 1979. – 232 с.
6. Вичевич А.Н. Экономическая эффективность кооперирования мебельно-сборочных предприятий по щитовым элементам из древесностружечных плит: Автореф. дисс... канд. экон. наук. – Львов: ЛЛТИ, 1986. – 20 с.
7. Угода про загальні умови та механізм підтримки розвитку виробничого кооперування підприємств і галузей держав-учасниць СНД. – Ашгабат, 23 грудня 1993 р.
8. Газета "Ведомости" № 10 (1291) від 24 січня 2005 р.
9. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации. – М.: Наука, 1916. Перевидання – М., 1918, 1919. – Берлин, 1921. – М.: Экономика, 1989. – 496 с.

УДК 338.439.54:658.827

*Аспір. С.Г. Шунтова – Одеський державний
екологічний університет*

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ

Визначено значення процесу екологізації продовольчого комплексу та охарактеризовано основні напрямки її розвитку. Розглянуто стимулюючі методи впливу, що можуть бути використані державними органами у сферах планування та розроблення природоохоронних програм та фінансово-кредитних відношень. Наведено податкові інструменти, які дають змогу ефективно стимулювати розвиток екологізації виробництва харчової продукції.

Ключові слова: екологізація продовольчого комплексу, система економічного стимулювання, податкові інструменти.

Economical Stimulating of Ecologization in Food Industry

Established key control factors and main development tendencies of ecologization process in the food industry. Studied mechanisms of control and stimulation, which could be used by government agencies engaged in planning and development of nature-protecting programs and lending policies. Demonstrated taxation tools capable of effective stimulation of ecologization in the food industry.

В умовах формування й становлення ринкових відносин в Україні особливого значення набуває проблема вдосконалення, розроблення й впровадження нових підходів до природокористування й виникає необхідність формування ефективної системи економічного стимулювання екологізації розвитку народногосподарського комплексу країни в цілому, господарських комплексів регіонів і окремих функціональних підкомплексів.

Екологізація суспільного виробництва – це сукупність всіх видів господарської діяльності, які забезпечують зниження негативного екологічного впливу виробництва й запобігання порушення екологічної рівноваги у природному середовищі [1]. У ринкових умовах особливо важливими стають економічні стимули екологізації виробництва, суть яких полягає в появі у виробників економічної зацікавленості у проведенні природоохоронних заходів і економічної відповідальності за порушення існуючих правил і норм природокористування.

Екологізація виробництва харчової продукції є одним з найважливіших завдань, тому що підприємства продовольчого комплексу:

- переробляють продовольчу сировину, що потребує використання спеціальних технологій очищення, сортування, підготовки до переробки й випуску екологічно чистих продуктів харчування;
- впливають на всі компоненти довкілля внаслідок викидів, скидань і розміщення відходів;
- оновлюють і розширюють асортимент, збільшують випуск продуктів харчування, що супроводжується зростанням використання різної пакувальної продукції, яку у нашій країні практично не переробляють [2, с. 152].

Необхідно зазначити, що для ефективної стратегії розвитку екологізації продовольчого комплексу потрібні вдосконалення правової бази й формування системи економічних інструментів стимулювання екологізації виробництва. Розгляду цих проблем присвячено дану статтю.

Під екологізацією у продовольчому комплексі розуміють процес впровадження технічних, технологічних, управлінських, економічних і інших рішень, які зможуть забезпечити нормальне поновлення, раціональне використання всіх видів ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, а також будуть сприяти нормальній життєдіяльності й працездатності населення, оскільки харчування має найбільш важливе значення серед умов довкілля, які постійно впливають на людський організм [3, с. 62].

Екологізація продовольчого комплексу передбачає екологізацію харчової продукції, тобто створення таких продуктів, споживання яких не матиме негативного впливу на здоров'я людини й навколишнє середовище; екологізацію виробництва харчової продукції за допомогою розроблення маловід-

ходних технологій, використання екологічно чистої сировини, устаткування; одержання нових видів продукції з відходів.

Недосконалість існуючої в нашій країні системи економічного стимулювання природоохоронної діяльності призвела до того, що природоохоронні заходи є не вигідними для суб'єктів господарської діяльності у сфері виробництва продовольчої продукції. Крім того, вирощування екологічно чистої продовольчої сировини й видалення із сировини й продуктів харчування небажаних речовин вимагає проведення спеціальних процесів на специфічному обладнанні, що, своєю чергою, призводить до додаткових витрат. Для забезпечення стійкого екологічно безпечного розвитку продовольчого комплексу актуальним є формування економічних стимулів природоохоронної діяльності, раціонального природокористування, утилізації відходів, виробництва екологічно чистої продукції.

Можливість рішення економіко-екологічних проблем розвитку продовольчого комплексу може бути забезпечена тільки з переходом на регульоване природокористування на основі взаємодії ринкових і правових методів, які повинні бути спрямовані на раціональне використання природно-ресурсного потенціалу продовольчого комплексу, зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище виробництва харчової продукції, забезпечення населення безпечними для здоров'я, екологічно чистими продовольчими товарами.

Економічні методи екологізації виробництва повинні створювати у виробників економічну зацікавленість в удосконалюванні природоохоронних заходів і забезпечувати економічну відповідальність за порушення існуючих правил і норм природокористування. Ці методи реалізуються двома шляхами: використанням елементів зовнішнього економічного середовища, створених на державному рівні (системи оподаткування, платного природокористування, амортизаційної політики) і за допомогою економічних механізмів і стимулів (фінансування, кредитування, ціноутворення, пільги, субсидії).

При розробці системи інструментів стимулювання екологізації розвитку продовольчого комплексу варто виходити з того, що в ринкових умовах господарювання природоохоронна діяльність повинна бути економічно доцільною. Система економічного стимулювання потребує активізації розвитку таких напрямків:

- створення екологічної продукції, техніки й технологій;
- споживання екологічно чистої сировини;
- раціонального використання природних ресурсів;
- забезпечення екологічності продукції при її утилізації.

Джерелами фінансових засобів для забезпечення екологізації харчових підприємств можуть бути:

- прибуток від реалізації екологічно чистої продукції;
- прибуток від реалізації наукових проектів у сфері створення маловідходних технологій, використання вторинних ресурсів;
- прибутки від продажу "прав на забруднення";
- субсидії, отримані з регіональних, галузевих екологічних фондів на здійснення екологічних програм.

Державні органи управління можуть використати стимулюючі методи впливу в таких сферах:

- планування й розроблення природоохоронних програм;
- оподатковування підприємств;
- фінансово-кредитні відносини;
- ціноутворення.

У сфері планування й розроблення цільових програм держава може стимулювати підприємства, розробляти й виробляти екологічно чисту продукцію за допомогою розміщення державних замовлень на постачання подібної продукції; включення підприємства у державні, галузеві, регіональні цільові програми з розроблення екологічно чистої продукції.

Для забезпечення екологічно орієнтованого розвитку продовольчого комплексу надзвичайно важливою стає розроблення податкових стимулів природоохоронної діяльності, раціонального використання природних ресурсів, утилізації відходів, виробництва екологічно чистої продукції. Стимулююче значення податків залежить від розміру ставки податку, обумовленої кількістю і якістю викидів у навколишнє середовище.

Діючи на сьогодні в Україні ставка податку на додану вартість для більшості продовольчих товарів становить 20 %. Це робить продовольчу продукцію вітчизняних виробників дорожчою, сповільнює обіговість обігових коштів підприємств. Зменшення ставки податку на додану вартість може стати потужним стимулюючим чинником розвитку продовольчого комплексу, дасть змогу збільшити попит на вітчизняні продовольчі товари, а також їхній експорт. Водночас, зменшення ставки податку дасть можливість збільшити розмір екологічних податків і платежів без додаткових витрат виробників і підвищення цін на продовольчі товари.

Для ефективного стимулювання екологізації у продовольчому комплексі можна запропонувати запровадити в нашій країні такі податкові інструменти:

- зменшення ставки податку на додану вартість на продовольчі товари з диференціацією ставки залежно від соціальної значимості й екологічної безпеки продукції;
- посилення спеціального оподатковування екологічно небезпечної продукції й продукції, що виробляється при використанні небезпечних і ресурсомістких технологій;
- надання податкових пільг при впровадженні на підприємствах ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, а також технологій, що передбачають використання вторинних ресурсів;
- введення спеціального пільгового оподатковування для підприємств, які виробляють екологічно чисту продукцію або сировину для її виробництва;
- виключення з оподаткованого прибутку витрат, пов'язаних з розробкою й освоєнням виробництва екологічно чистої продукції;
- застосування режиму прискореної амортизації основних фондів, пов'язаних з виробництвом екологічно чистої продукції;
- зменшення податку на прибуток залежно від вартості вторинної сировини й матеріалів, які використовуються у виробничому процесі.

В Україні статтею 48 закону "Про охорону навколишнього природного середовища" [4] передбачено пільги при оподатковуванні підприємств, що

здійснюють природоохоронні заходи, але його непогодженість із іншими законами ускладнює реалізацію механізму податкового стимулювання екологізації виробництва.

У сфері фінансово-кредитних відносин держава може надавати пільгові кредити для фінансування розроблення й освоєння екологічно чистої продукції, а також субсидіювати виготовлення екологічно чистої продукції.

При розробці системи економічного стимулювання екологізації продовольчого комплексу варто враховувати, що економічні податки і платежі можуть забезпечити економічну вигоду для виробників тільки за наявності позитивного результату діяльності підприємств. Тобто, формування системи екологічних податків і платежів, визначення їхніх ставок має бути погоджене з іншими складовими податкової системи, що в умовах перехідної економіки повинна мати стимулюючий характер.

Література

1. Кислый В.Н., Лапин Е.В., Трофименко Н.А. Экологизация управления предприятием: Монография. – Сумы: Университетская книга, 2002. – 232 с.
2. Крисанов Д.Ф. Економіко-екологічні проблеми харчової промисловості України. – К.: ІЕ НАНУ, 2002. – 274 с.
3. Суханова Є.Т. Економічні аспекти екологізації розвитку продовольчого комплексу регіону. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. – 77 с.
4. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України. – К.: Україна. – 29 с.

УДК 504.062 *Аспірт. Н.А. Степанюк – Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ОПТИМАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Розглянуто економічні аспекти екологізації виробництва з врахуванням сучасного екологобезпечного соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: Екологія, економіка, природокористування, соціально-економічний розвиток.

Doctorate N.A. Stepanyuk – National university of water economy and natural use, Rivne

Economic aspects of ecological development of production in context of forming of economic mechanism of the optimum natural use

The economic aspects of ecological development of production are considered taking into account safe socio-economic development modern ecologically

Keywords: Ecology, economy, natural use socio-economic development.

Людство нині вступило в якісно новий етап взаємодії з навколишнім природним середовищем, по-іншому дивиться і на широкомасштабне використання його ресурсів.

У процесі еволюції суспільства та розвитку матеріального виробництва виник і функціонує так званий антропогенний обмін речовин між люди-